

Katarzyna Wyrwas, Katowice

Kurort czy resort?

Rzeczownik *kurort* – zapożyczony w 2. połowie XIX wieku od niemieckiego *Kurort* ‘zdrowowisko, kąpielisko’, złożonego z *Kur* ‘kuracja’ i *Ort* ‘miejsce; miejscowość’ (SWOKop) – od początku swego istnienia w polszczyźnie nie był mile widzianym gościem. Słownik warszawski (t. 2, 1902) podawał definicję ‘miejsce lecznicze’ wraz ze wskazówką, że jest to „wyraz, którego unikać należy”. Po I wojnie światowej i odzyskaniu niepodległości miejsce tego germanizmu zająć miał nowo utworzony rodzimy rzeczownik *uzdrowisko* (upowszechniany zwłaszcza przez S. Żeromskiego)¹, a także wyrazy *kąpielisko* i *letnisko*.

Wydawało się, że wyraz pójdzie w zapomnienie, a tymczasem w wydany w 1948 roku *Słowniku poprawnej polszczyzny* Stanisław Szober opatruje *kurort* wykrzyknikami, oznaczającymi wyrazy „niepoprawne oraz zbyteczne, barbarzyzny, których należy się wystrzegać”. W latach 60. XX wieku nadal borykano się z niechcianym rzeczownikiem, o czym świadczą choćby ostry i krytyczny artykuł S. Urbańczyka² czy wypowiedź W. Doroszewskiego, który zdecydowanie odradzał używania tego tracącego myszka i stopniowo wypieranego przez polskie odpowiedniki germanizmu³. SPP (1973) uznawał *kurort* za wyraz niepoprawny i rażący, zamieścił go bez definicji, wyłącznie z odsyłaczem do *uzdrowiska*. Choć SJP Dor odnotowuje już *kurort* z kwalifikatorem „przestarzałe”, to i w SJP Sz przestarzały wyraz jest nadal obecny. W 1987 roku B. Walczak wciąż potępiał tę niemiecką pożyczkę, którą – wobec istnienia polskich odpowiedników – uważał za niepotrzebną i szkodliwą, usprawiedliwioną jedynie w przypadku językowej stylizacji tekstu⁴.

NSPP nie odradza już jednak używania wyrazu *kurort*, opatruje go tylko kwalifikatorem *książkowy*, podobnie czyni USJP (2003). Widocznie użytkownicy języka byli i są nieco mniej negatywnie nastawieni do wyrazów obcego pochodzenia, nadal bowiem używają „wyklętego” niegdyś wyrazu. Współcześnie na stronach internetowych spotkać można omawiany rzeczownik *kurort* aż w 48 tys. dokumentów, *letnisko* w 28 tys. (przy czym większość przykładów to nazwy miejscowe typu *Żarki Letnisko*), *kąpielisko* ma w Internecie jedynie 5.830 poświadczeń, niemal wszystkie jednak w znaczeniu ‘miejsce przeznaczone do kąpania się’, nie zaś ‘miejscowość uzdrowiskowa, wczasowa nad morzem’.

Ostatnio pojawiło się nowe określenie miejscowości wypoczynkowej – rzeczownik *resort*. Do niedawna Polacy znali tę pożyczkę w znaczeniu ‘dział administracji państwowej obejmujący wyodrębnioną dziedzinę, organizacyjnie podporządkowaną jednemu ministrowi’ (fr. *ressort*, niem. *Ressort*), nawiązującym do przenośnego francuskiego znaczenia ‘bodziec, rozpęd, siła’, ‘zakres, pole działania’ (z pominięciem znaczenia konkretnego ‘sprężyna, resor

(pojazdu)⁵). Najnowszy *resort* to kalka semantyczna z angielskiego, w którym stanowi nazwę miejsca wypoczynku i rozrywki, szczególnie dla urlopowiczów ('a place providing recreation and entertainment especially to vacationers') lub też ogólnie nazwę miejsca często odwiedzanego, ulubionego miejsca spotkań ('a frequently visited place; haunt' – MWCD)⁶. W języku angielskim z zapożyczonego w XV wieku francuskiego *resortir* 'uciekać, wyruszać' (MWCD) wykształciło się znaczenie 'przyjeżdżać lub wyjeżdżać do jakiegoś miejsca; jeździć często', któremu od połowy XVIII wieku towarzyszyło już znaczenie 'miejsce, gdzie ludzie wyjeżdżają, szczególnie na wypoczynek' (CDE).

Wyraźnie widać, że znaczenie znanego nam *kurortu* pokrywa się z nowo skalkowanym znaczeniem *resortu*: 'ekskluzywna miejscowość wypoczynkowa' (SWJPDun), 'znana i licznie odwiedzana miejscowość uzdrowiskowa lub wypoczynkowa' (WSWO), 'znana miejscowość wypoczynkowa, gwarna i zatłoczona w sezonie' (USJP). Na gruncie polskim *resort* coraz częściej jednak występuje również w znaczeniu 'obiekt wypoczynkowo-rekreacyjny; hotel; pensjonat; posiadłość' (nadal zatem pozostaje nazwą miejsca). Z internetowych stron ośrodków wypoczynkowych lub hoteli oraz z ogłoszeń reklamujących te placówki pochodzą przykłady:

Polish Prestige Resorts to grupa obiektów o charakterze wypoczynkowo-rekreacyjnym (www.polishprestigehotels.pl); Resort „OASIS” to urocza posiadłość położona tuż nad brzegiem Bałtyku. (...) Komfortowe, gustownie urządzone apartamenty i dobre warunki do uprawiania sportów i rekreacji to główne zalety Resortu (www.maxmedia.pl/oasis); Resort Hotel „Krystyna” / Pensjonat „Krystyna” (wakacje.agro.pl); Hotel Belvedere Resort & Spa⁷ (www.kadry.info.pl).

Resort w nowym znaczeniu bywa wyrazem nieodmiennym, ponieważ często występuje w kalkowanym z angielskiego schemacie składniowym na ostatniej pozycji w grupie, np. CZORSZTYN-SKI *Ski Resort* (czorsztyń-ski.com.pl), co jest oczywiście związane z angielskim tłumaczeniem polskiej nazwy, w tym przypadku *Ośrodek Narciarsko-Wypoczynkowy CZORSZTYN-SKI*. Jeśli rzeczownik ten się odmienia, ma formy identyczne jak przyswojony wcześniej *resort* w znaczeniu administracyjnym, np.:

Ich gościnność, charakterystyczna dla mieszkańców Krety (z wyjątkiem zatłoczonych *resortów* turystycznych) była wspaniała (india.ipj.gov.pl/skt/teksty/kreta99.html); Grupa miłośników snowboardu obiera sobie za cel ocalenie Bull Mountain przed zaborczym właścicielem *resortu* narciarskiego. Niestety ich starania zostają zniweczone, gdy w *resorcie* zjawia się wnuczka owego właściciela (www.film.imagina.pl)

Spśród rzeczowników nazywających miejsca wypoczynku lub kuracji *uzdrowisko* ma najważniejsze znaczenie, nie pozwala więc na precyzyjne określenie wielu desygnatów. Wyrażenie *miejscowość wypoczynkowa* jest wprawdzie odpowiednio szerokie, lecz zbyt długie, co nie idzie w parze z tendencją do ekonomii w języku. Z tego zapewne powodu niegdyś źle widziany *kurort* nie tylko nie poszedł w zapomnienie, ale ewoluował

znaczeniowo od (niemieckiego) znaczenia strukturalnego ‘miejscowość lecznicza’ do ‘ekskluzywnej miejscowości wypoczynkowej’ (PSWP, t. 18, 1998), w znaczeniu ‘miejscowość kuracyjna, sanatoryjna’ będąc już dziś wyrazem przestarzałym.

Mając do wyboru wyrazy *kurort* i *resort* opowiadam się za już oswojonym *kurortem*. Debiutujący w polszczyźnie *resort*, dość jeszcze rzadko występujący, jest i długo będzie wyrazem wyraźnie obcym i postrzeganym przez użytkowników języka jako (niepożądany) gość. Wydaje się, że trudno będzie *resortowi* konkurować z dłużej istniejącym w polszczyźnie *kurortem*, z drugiej jednak strony nie wolno lekceważyć silnych wpływów angielskich na nasz język i równie trudno jest z ekspansją anglicyzmów walczyć. Historia rzeczownika *kurort* w polszczyźnie pokazuje, że język rozwija się raczej dzięki działaniom jego zwykłych użytkowników, niż zgodnie z zaleceniami czy sugestiami językoznawców.

Wykaz skrótów

SWOKop	W. Kopaliński, <i>Słownik wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych</i> , Warszawa 1967.
MWCD	<i>Merriam-Webster's Collegiate Dictionary</i> , ed. F. C. Mish, Springfield 2003.
AHD	<i>The American Heritage Dictionary of the English Language</i> . Fourth Edition. Houghton Mifflin Company 2000 (www.bartleby.com)
CDE	<i>Chambers Dictionary of Etymology</i> , ed. R. K. Barnhart, New York 2003.
SWJPDun	<i>Słownik współczesnego języka polskiego</i> , red. B. Dunaj, Warszawa 1996.
WSWO	<i>Wielki słownik wyrazów obcych</i> , red. M. Bańko, Warszawa 2003.
USJP	<i>Uniwersalny słownik języka polskiego</i> , red. S. Dubisz, Warszawa 2003.
PSWP	<i>Praktyczny słownik współczesnej polszczyzny</i> , red. H. Zgólkowa, Poznań 1994-2004.
NSPP	<i>Nowy słownik poprawnej polszczyzny</i> , red. A. Markowski, Warszawa 1999.
SPP	<i>Słownik poprawnej polszczyzny</i> , red. W. Doroszewski, Warszawa 1973.

Przypisy

¹ B. Walczak, *Między snobizmem i modą a potrzebami języka, czyli o wyrazach obcego pochodzenia w polszczyźnie*, Poznań 1987.

² S. Urbańczyk, *Wskrzyszony barbaryzm kurort*, JP XLII, 1962, z. 1, s. 79.

³ *O kulturę słowa. Poradnik językowy*, t. 2, Warszawa 1968, s. 325-326.

⁴ B. Walczak, o.c., s. 44-45.

⁵ Por. H. Rybicka, *Losy wyrazów obcych w języku polskim*, Warszawa 1976, s. 115.

⁶ *The American Heritage Dictionary...* podaje znaczenie ‘miejsce często odwiedzane przez ludzi dla relaksu lub rekreacji’ (‘a place frequented by people for relaxation or recreation’).

⁷ *Spa* to m.in. ‘ośrodek oferujący zabiegi pielęgnacyjne mające na celu nawilżenie i odżywienie skóry’ (WSWP).